

Tarih İncelemeleri Dergisi
Cilt/Volume XXV, Sayı/Number 2
Aralık /December 2010, 659-661

Georges Pachymérès, Bizanslı Gözüyle Türkler, Çeviren: İlcan Bihter Barlas, İlgı Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2009, 1. Baskı, 124 sayfa, ISBN 978-9944-978-55-2.

Türklerin Anadolu ve Balkanlarda görünür olduğu dönemin tarihi, bu tarihin özellikle 1453'te İstanbul'un fethedilmesinden önceki kesimi, Bizans tarihinden bağımsız olarak ele alınamaz. Bizans tarihi Türk tarihinin ya da tersinden söylersek, Türk tarihi Bizans tarihinin önemli bir parçasını teşkil eder. Hatta Türkler ve Bizanslılar, uzun yıllar boyunca, hem Türk hem de Bizans kimliğinin oluşumunda temel hareket noktası olarak birbirlerinin "ötekisi" olmuşlardır. Bu bakımdan, ortaçağ Türk tarihi üzerine çalışmakta olan bir tarihçinin, araştırma nesnesine nüfuz edebilmesi için Türk tarihinin gidişatında etkin ve belirleyici faktörlerinden biri olarak Bizans'ı ve Türklerle Bizans arasındaki ilişkileri iyi etüt etmesi ve bu ilişkilerin temel bileşenlerini iyi analiz etmesi gerekir.

Türkler ile Bizans arasındaki ilişkiler, miladi 4. yüzyılın ikinci yarısında başlayıp 15. yüzyılın ikinci yarısına kadar devam eden bir süreçte yayılmış ve çok başlı bir işleyiş içinde olmuştur. Sosyal, siyasal, dinsel, ekonomik ve hatta bilimsel hatlar üzerinden kurulan karşılıklı ilişkiler, doğaldır ki, hem Türkler hem de Bizanslılar açısından farklı anlamlara sahip olmuş, her iki tarafın da mensupları, ilişkileri farklı parametreler üzerinden kavramışlardır. Her kavrayanın kavrayışının özgül ve öznel olmasından hareketle diyebiliriz ki, Türkler ile Bizanslılar arasındaki ilişkilerin taraflara bakan yönüyle içerdiği anlamı, söz konusu ilişki sürecinin belirli bir tarihsel sürecine tanıklık eden ya da bu tür bir süreci bir metin halinde yazıya geçiren kişilerin bakış açılarına odaklanarak çıkarsamak mümkündür. Bu bağlamda, Türkler ile Bizanslılar arasındaki ilişkileri anlamak için her iki taraftan da kaleme alınmış olan çağdaş eserlere, diğer bir ifadeyle kaynak metinlere başvurmak gerektiğini söyleyebiliriz.

13. yüzyılda yaşamış olan Bizanslı Georges Pachymérès'in *Relations Historiques* isimli eseri, bu türden bir eserdir. 13. yüzyılın ikinci yarısı ve 14. yüzyılın ilk yarısının ilk kısımları ile ilgili çağdaş bir kaynak olarak nadir bir metin olma özelliğine sahip olan eser, Türklerin ve Bizanslıların söz konusu dönemdeki yaşayış, kavrayış ve anlayışlarını yansıtmaya noktasında en ehil olan eserlerin başında gelmektedir. Yazarının bizzat yaşananların merkezinde yer alması, eserin kıymetini artıran önemli bir unsur olarak ortaya çıkmakta, elimizde bulunan metne "bir tarih metni" olmaktan ziyade, "aktüel konuları derinlemesine ve vuküfiyetle, olayların içinde bulunmanın verdiği hareket rahatlığıyla işleyen bir güncel metin" olma vasfını kazandırmaktadır.

Eserinde 1255-1308 yılları arasını anlatan Georges Pachymérès, Türkler ile Bizanslılar arasındaki ilişkilerin önemli bir dönemine bizzat tanıklık etmiş olan bir yazardır. 1242 senesinde İznik'te doğmuş, 1261 yılında başkentini Latinlerden

Kitap Tanıtımı

kurtarılmasından sonra Bizans hanedanı ile birlikte Konstantinopolis'e taşınmıştır. Ayasofya'da diyakozluk yapmış, patriklik mahkemesinde çalışmış, keşiş yetiştirmiş ve Bizans sarayında üst düzey bürokratik görevlerinde bulunmuştur. 13. yüzyılı, yüzyılın merkezinde, yani Konstantinopolis'te yaşamış, dönemin siyasetçilerinin üretmiş olduğu politikalara birinci elden tanıklık etmiştir. Yani eserinde bizzat yaşadıklarını kaleme alınmıştır, muayyen bir projeksiyon ile kavradığı bir tarihi değil.

Bir 13. yüzyıl kaynağı olan *Relations Historiques*, Bizans imparatorları VIII. Mikhail ve II. Andronikos'un hükümdarlık dönemleri için son derece belirleyici bir önemi haizdir. Çevirmenin ifadesiyle, eser "Anadolu'nun Türkler tarafından fethi, Katalan birliğinin savaş seferleri, Sırp, Bulgar ve Memlük, hatta Moğollar hakkında" son derece önemli bilgiler ihtiva etmekte, üstelik Osmanlı Devleti'nin erken dönemi ile ilgili değerli bilgiler vermektedir. 1300'lü yıllarda Batı Anadolu'da kökleşmeye başlayan Türk egemenliği ve Bizanslıların Türk akınlarına vermiş oldukları askeri ve siyasal karşılıklar noktasında oldukça zengin verilere sahiplik etmekte olan eser, 27 Temmuz 1302'de meydana gelen Bapheus Savaşı münasebetiyle Osman Gazi'den söz eden ilk eser olma özelliğine sahip olmasının yanı sıra, bazı Kıpçak hanları, Selçuklu sultanları, Moğol han ve nogayları, hatta Karasi, Germiyan ve Menteşe beyleri ile ilgili zengin bilgileri de inhisar etme özelliğine sahiptir.

Relations Historiques'in Türklerle ilgili kısımları, bir başka ifadeyle söz konusu eserde bulunan Türklerle ilgili kayıtlar, kendisi de bir ortaçağ tarihi araştırmacısı olan İlcan Bihter Barlas tarafından Türkçe'ye aktarılmıştır. Tanıtımını okumakta olduğunuz eser, Barlas tarafından Fransızca'dan Türkçe'ye aktarılmış olup Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne yüksek lisans tezi olarak sunulmuş olan bu kayıtların (diğer kaynaklarda mevcut bilgilerle de karşılaştırılarak) değerlendirilmiş hâlidir.

İlgi Kültür Sanat Yayıncılık tarafından "Bizanslı Gözüyle Türkler" başlığı altında yayınlanan eser, "İçindekiler," "Özet," "Önsöz," "Kısaltmalar," "Giriş," "Bizans Kaynakları Hakkında" ve "Georges Pachymères'in Hayatı ve Eserleri" başlığını taşıyan giriş kısımları ile "Sonuç" ve "Bibliyografya"nın dışında iki ana bölümden oluşmaktadır ve yüz yirmi dört sayfadır.

"I.-VI. Kitaplar" başlıklı ilk bölümde altı kitap teker teker ele alınmış, söz konusu kitaplarda mevcut olan Türklerle ilgili kısımların çevirileri aktarılmıştır. Bu bölümde Türklerin Anadolu'daki faaliyetleri, Tatarların Anadolu'yu istilaları ve yaptıkları eylemler, Bizanslılar ile Memlükler arasında kurulan ilişkiler, Memlükler ile Moğollar arasındaki ilişki ve çatışmalar gibi bölge tarihi için son derece önemli tarihsel dönemlerle ilgili kayıtların var olduğu görülmektedir.

İkinci bölüm, "VII.-XIII. Kitaplar" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde de, aynen ilk bölümde olduğu gibi, işaret edilen kitaplarda bulunan Türklerle ilgili bilgiler Türkçe'ye aktarılmıştır. Bizanslıların Tatarlarla ve Türklerle ilişkileri, anlaşmaları, anlaşmazlıkları vb konularda kayıtların olduğu kitaplarda, Karadeniz'in kuzeyi ve Balkanlarda yaşayan Slav ve Türklerle ilgili bilgilerin yanı sıra, Anadolu'da yaşamakta olan Türklerin durumuna ilişkin veriler de sunulmaktadır.

Kitap Tanıtımı

“Bizanslı Gözüyle Türkler” başlığı ile Türk okuyucusuna sunulan Ortaçağ’da yaşamış Hıristiyan bir Bizanslının, Pachymérés’in eserinde bulunan Türklerle ilgili bilgilerin bir derlemesini içeren eser, çağdaş bir din adamı, alim ve bürokratin gözünden Türkleri anlatan nadir bir kaynak metindir. Özellikle tekabül ettiği dönemin Türklerin Anadolu’yu “Türkiyeleştirdiği” dönem olması açısından “tarihsel” bir öneme sahip olan bu kaynak metin, Türklerin ve Bizanslıların siyasal tarihleri ile ilgili olarak sahip olduğu önemin yanı sıra, Anadolu’nun sosyal, ekonomik, kültürel ve etnik tarihi ile ilgili de çok önemli bir veri deposudur.

Sonuç olarak denilebilir ki, henüz Türk tarihi ile ilgili kaynak metinlerin (Arapça, Farsça, Latince vd...) tamamıyla dilimize aktarılmamış olmasının yarattığı önemli eksikliğin bir kısmının üstesinden gelinmesi açısından çok önemli bir adım olarak görülmesi gereken eser, özellikle Anadolu ve Balkanlardaki Türklerin ortaçağdaki tarihlerinin anlaşılması bağlamında sahip olduğu kıymet açısından dikkat ve takdiri hak etmektedir.

Mustafa Alican*

* Arş. Gör., Ege Üniversitesi Tarih Bölümü, Bornova-İZMİR.

Kitap Tanıtımı

Kitap Tanıtımı

.....